

העמותה למורשת המעברות-מעקירה לתקומה

דף מידע לריאיון-החיים שלי במעברה

פרופ' נחום פינגר . פרופ' מן המניין (אמריטוס) וממקימי המחלקה להנדסת תעשייה וניהול

באוניברסיטת בן גוריון בנגב. בעבר רקטור האוניברסיטה וסגן יו"ר המועצה להשכלה

גבוהה

מקום הריאיון – משרדו של פרופ' פינגר במחלקה להנדסת תעשייה וניהול – אוניברסיטת

בן גוריון בנגב.

הגעתי מרומניה מהעיר דז' בטרנסילבניה לשם הגענו כפליטים – אני, אמי – גולדה – מרים, שקראו לה כאן מירה ואחותה הצעירה – חיה. הגענו לשם מעיירת הולדתי בה חיינו עד מלחמת העולם השנייה- עיירה בשם נובוסליצה, במחוז בסרביה. אזור זה עבר ידיים פעמים אחדות: עד סוף מלחמת העולם הראשונה היה שייך לרוסיה, בעיקבות מלחמת

העולם הראשונה עבר לרומניה. בשנת 1940, בהסכם מולוטוב – רובנטרופ האזור חזר לידי ברית המועצות ומאחר שנולדתי ב 1939 אני פורמלית יליד רומניה. ב 1941, עם הפלישה הגרמנית לברית המועצות, מכיוון שרומניה היתה בעלת ברית של גרמניה, האזור הוחזר על ידי הגרמנים לרומניה ויהודי האזור- בסרביה וגם אזור בוקובינה הוגלו לטרנסניסטריה. עם פלישת הגרמנים, הצבא הרומני, בגיבוי של חיילים גרמנים, התחילו מיד בפוגרום שנמשך כמה שבועות. בפוגרום הזה נרצחו בעיר כאלף יהודים. שאר היהודים גורשו במסע רגלי ממושך לכיוון טרנסניסטריה – אל מעבר לנהר הדנייסטר (כעת רוב האזור שייך למולדובה). במסע הזה ובמחנות בטרנסניסטריה הומתו רוב היהודים וביניהם אבי ורוב בני המשפחות של הוריי, בקור במחלות וברעב. רוב תושביה של נובוסליצה היו יהודים. מתוך כששת אלפים יהודים שהוגלו לטרנסניסטריה חזרו בסוף המלחמה כארבע מאות וביניהם אמי, דודתי – שתיהן אלמנות ואנכי. אני, שהייתי בפרוץ המלחמה בן כשנה וחצי – שנתיים, הייתי אחד הילדים הבודדים ששרדו.

עם ניצחון בעלות הברית במלחמת העולם השנייה הוחזר האזור לשליטת בריה"מ. ב 1946 בריה"מ אפשרה במסגרת איחוד משפחות (רפטריאציה) למי שרצה, לחזור לרומניה. המטרה של אמי ודודתי היתה כנראה להתאחד עם בני משפחה בארה"ב שאיתרו אותנו באמצעות הצלב האדום. וכך, כנראה בעזרת הג'וינט, הגענו כפליטים לעיר דז'. אני מניח שנשלחנו לעיר דז' כי שם היו בתים פנויים כי כל יהודי העיר ואזור – צפון טרנסילבניה, נשלחו לאושוויץ ע"י אייכמן בשנת 1944. בעיר כמעט לא היו ילדים יהודים כי כולם ניספו. הילדים היהודים שהיו שם היו ילדי פליטים כמוני שהגיעו מאזורים אחרים.

ביקשנו לעלות לארץ. מכיוון שהיינו שתי נשים וילד (כאמור, את אבי איבדתי מיד עם פרוץ המלחמה באזור כשהייתי בן כשנה וחצי ולא הכרתי אותו כלל), מבחינת מדינת ישראל הצעירה היינו בתחתית הרשימה לעדיפות לעלייה ורק בסוף 1950 קיבלנו (אמי ואני. דודתי הגיעה יותר מאוחר) את האישור לעלות ארצה וב 1.1.1951 הגענו באניה טרנסילבניה, שהגיעה פעם בשבוע מרומניה לישראל והביאה עימה אלפי עולים. עברנו את המסלול המקובל: שער העליה, הטיפול בדי די טי וכו' (המעיל שלבשתי באותו יום הסריח מהדי די טי עוד הרבה זמן) ומכיוון שהיינו אמא וילד נשלחנו לבית עולים בפרדס חנה – היום מחנה שמונים. בפרדס חנה היינו כחצי שנה. בית עולים, להבדיל ממעברה, היה מעין בית תמחוי – קיבלו אוכל – פעמיים ביום הייתי הולך עם צלחת ומקבל אוכל. כנראה שלחו אותנו לשם בגללי כילד כי היה שם אוכל. מכל המשפחה מצד אמי ניצלנו אמי, אני וחיה – אחותה הצעירה של אמי שהתאלמנה כמה שבועות אחרי נישואיה. שתי הנשים האלו גידלו אותי. כשהגענו לדז' הדודה נישאה בשנית, היא קיבלה היתר עליה לארץ רק כשישה – שבעה חודשים אחרינו ואילו בעלה קיבל היתר עליה כמה חודשים מאוחר יותר. היא הגיעה ארצה בחודש מאי. כשהם הגיעו הם נשלחו תחילה לעתלית שם היה, כמו בשער העלייה, מחנה סגור. אחר כך שלחו אותם למעברה חדשה בחיפה – מעברת דויד, ואנחנו ביקשנו להיות איתם. בפרדס חנה גרנו בבדון – מסגרת עץ עם בד של אוהל. הבדון היה מחולק לשניים כשלכל חצי היתה כניסה מצד אחד וחלון מצד שני. אנחנו גרנו בחצי בדון עם עוד משפחה ואילו בחצי בדון השני גרה משפחה אחרת. בתחילה רצו להכניס אותנו

לחצי בדון שבו גר גבר עם בתו אך אמי, אלמנה די צעירה, סירבה לגור עם גבר זר ואז העבירו אותנו לחצי בדון בו גרו זוג זקנים. תלו שמיכה כמחיצה וכך גרנו. אני זוכר שהתקנאנו בעולים שהגיעו שנה – שנתיים לפנינו, כנראה מפולניה, וגרו בביתנים שנשארו במחנה מימי האנגלים.

בפרדס חנה אמא עבדה בקטיף תפוזים.

מאחר שזה היה באמצע שנת הלימודים הכניסו אותי לכיתה של ילדי פרדס חנה, אני, שלא ידעתי עברית, לא הבנתי שום דבר ובמשך חצי שנה הברזתי מבית הספר. מצאתי חבר, היינו קמים בבוקר הולכים לפרדס ומשחקים ג'ולות.

כשעברנו למעברת דויד הכניסו אותנו לאוהל הודי עם עוד שתי משפחות כי באוהל הודי יש מקום לשמונה מיטות. כשהגיעה הדודה חיה, היא הגיעה לבדה, בעלה הגיע מאוחר יותר, אז הכניסו אותה לאוהל עם עוד שבע נשים.

עברנו למעברה בקיץ 1951 והיינו שם עד אוגוסט 1955.

במשך כחצי שנה – שנה גרנו באוהל, אמי ואני, עם עוד שתי משפחות, היו באוהל שמונה מיטות אז מלאו את שמונה המיטות. כשבנו בדונים הדודה עברה לחצי בדון עם עוד משהי ואחרי שבעלה של הדודה הגיע קיבלנו בדון שלם - חצי ממנו לי ולאמי וחצי ממנו לדודה עם בעלה. זאת כבר היתה רווחה גדולה. פרצנו מעין דלת במחיצה שבין שני חצאי הבדון והייתה לנו כניסה אחת ושני חדרים נפרדים.

החורף הראשון 1951-1952 היה קשה מאוד. זוכר שבלילות בגלל רוחות יצאנו לא פעם להחזיק את הבדון כדי שהרוח מהר הכרמל לא תעיף אותו.

את שנת הלימודים 1951-1952 למדתי במעברה אך באותה שנה, בגלל החורף הקשה וגם בגלל בעיית תעסוקה ורווחה – לדוד ולדודה לא היתה עבודה (כנראה היתה ביניהם החלטה שאמא תישאר בבית והם יהיו המפרנסים) המליצו לאמא לשלוח אותי למוסד. יצאתי למוסד יקיר בכפר הרואה שם הייתי שנה פלוס אך לאחר מכן אמא החליטה שהיא רוצה אותי בחזרה ואחרי כשנה חזרתי למעברה. ועברתי ללמוד בבית ספר תיכון בחיפה. עד כמה שאני זוכר בבית הספר במעברה לא היו כיתות לפי גיל. זכור לי לטובה מאוד מאוד מורה שבא כנראה מטבעון- בנימין זאבי. הוא ואישתו צילה באו ללמד במעברה. במשך 12 שנות לימוד עברתי תשעה בתי ספר ושלוש – ארבע שפות: אחרי המלחמה בנובוסליצה – תחת שלטון ברית המועצות, למדתי בכיתה א' ברוסית, בבית דיברנו יידיש, בשנת 1946 עברנו לרומניה ל דז' שם למדתי בכיתה של ילדי פליטים ועברתי ללמוד בשפה חדשה – רומנית. שם למדתי ארבע כיתות. הגעתי לארץ באמצע כיתה ה' לשפה חדשה – עברית וכמובן היו לי קשיים מבחינת השפה. בבית הספר במעברה היו ילדים מכל התפוצות – מרומניה, מפולניה, מעירק, מאלג'יריה, ממצרים, מבולגריה, ממרוקו. אני זוכר את השמות ביטון ובנישתי. לא הורגשו הבדלים בין האנשים. ההבדלים עליהם מדברים היום לא כל כך הורגשו אז. אני זוכר דבר נורא נחמד: ממולנו בבדון היה זוג עולים מעיראק והם אהבו לבוא אלינו לבדון לפצח גרעינים. הם היו מאוד נחמדים. אחרי שנה בערך נגמרו האוהלים ונשארו רק בדונים. היו גם כמה צריפים שוודיים בהם היו המוסדות הציבוריים: היה צריף למרפאה- לאחות, היתה מזכירות למעברה ובית כנסת.

בית הספר היה בצריף שוודי.

פעלו במעברה שתי תנועות נוער – השומר הצעיר ובני עקיבא. ניסיתי את השומר הצעיר, משהו לא מצא חן בעיני אז הלכתי לבני עקיבא. בבני עקיבא היו מדריכים שבאו מחיפה. אחר כך השומר הצעיר כבר לא פעל במעברה אלא רק בני עקיבא וקיבלנו איזה צריף שוודי קטן לסניף של בני עקיבא.

בנוסף לבדונים ולצריפים השוודיים המעטים היו גם פחונים מעטים, לא למגורים אלא פחון למכירת חלב, פחון למכירת קרח, פחון למעין מכולת וכן פחונים לשירותים ומקלחות ציבוריים. בקצה שורת הבדונים שלנו היה פחון למקלחת ולידו כמה ברזיות. היה פחון אחד משותף למקלחת נשים וגברים ואם היית פותח את הדלת בטעות והייתה אישה בפנים היית חוטף נעל. . .

הבדונים היו עשויים מבד של אוהל והיו חדירים לגשם לכן בשלב יותר מאוחר רכשו העולים יריעות אספלט לכיסוי הגג כדי למנוע חדירה של מים. הבדונים היו לפעמים עפים ברוח ונקרעים. מיריעות שנקרעו הוסיפו עוד יריעה על הגג כדי למנוע חדירת מי הגשם וגם עשו מעין קירות כפולים וצבעו את האוהל מבפנים כדי ליצור בבדון הרגשה ביתית. היו צבעים מקצועיים שהיו באים וצובעים את הבדונים. אני זוכר שצבענו את הבדון וזה נראה כמעט כמו בית.

חיינו בבדון במעברה כחמש שנים. עם הזמן הוספנו מחוץ לבדון פינה קטנה לפרימוס עליו בישלו – מעין מטבח. הבישול היה על פתיליה והתאורה הייתה על פתילית נפט מכוסה זכוכית. הריהוט בבדון : כשעלינו מרומניה היה מותר לכל משפחה להביא שבעים קילו מטען וליחיד ארבעים קילו. המטען הגיע בארגזי עץ. ארגזי עץ אלו היו לנו לארונות.

הסוכנות סיפקה מיטה ומזרן לכל אחד.

קצת יותר מאוחר, כשהיינו כבר בבדון ולא באוהל, עשינו אצל נגר שולחן וארבעה

שרפרפים.

מכיוון שהיינו תא משפחתי אחד, כנראה היתה להם החלטה משפחתית שאמא תעבוד בבית והדוד והדודה עבדו מחוץ לבית. הדוד עבד הרבה עבודת דחק בכביש וכו'. אני זוכר שהיה הולך ללשכת עבודה לקבל ימי עבודה. אחר כך היתה לו עבודה פחות או יותר קבועה במחסנים בכורדאני – בצד השני של העיר, מה שדרש נסיעה מאוד ארוכה. הדודה עבדה בעבודות שונות בעיקר בתפירה.

בשלב מסוים בנו במעברה קולנוע למרגלות הר הכרמל ולפני הסרט היו מנגנים שיר קבוע לפירסום: "מוטי מוטי מוטי..." לשם פינוק לפעמים הייתי מקבל לפני הסרט כמה גרושים כדי לקנות גרעינים בגביע עשוי חתיכת עיתון.

קוריוז: מצד אמא כמעט כל המשפחה היתה בארה"ב מתחילת המאה העשרים, סבא מצד אמא היה היחיד שנשאר בעיירה. הדודים בארה"ב לחצו עליו שיבוא ויביא את שאר המשפחה לארה"ב. הוא נסע לארה"ב לראות אם המקום מוצא חן בעיניו, הוא שהה שם חצי שנה. זה היה ב 1929 בשיא המשבר הכלכלי בארה"ב ולכן הוא החליט לחזור לעיירה ונספה בשואה עם כמה בני משפחה שנשארו שם. כשבאנו לארץ למעברה הדודים מאמריקה שלחו לנו פריג'ידר מהדגם הכי טוב והכי חדיש אך הם לא ידעו שבמעברה לא היה חשמל. הפריג'ידר הזה היה מאוחסן במשך שלוש – ארבע שנים אצל קרובי משפחה רחוקים ביפו עד שעברנו לדיר קבע ברמת השרון. במעברה לא היו שבילים וכבישים.

הייתי במעברה מגיל 11 בערך ועד גיל 16 כך שהחברויות הראשונות שלי היו במעברה.

בשנתיים האחרונות למדתי בחיפה בתיכון דתי - יבנה. הייתי נוסע באוטובוס עד התחנה

האחרונה והולך דרך די ארוכה עד בית הספר. לא היו בבית הספר הרבה ילדים

מהמעברות. אני זוכר עוד ילד מיקנעם, כל האחרים היו מקומיים. במשך כל השנתיים

בתיכון רק פעם אחת באו חברים לבקר במעברה. לא היתה ממש אינטראקציה בין

המקומיים לילדי המעברה. גם קשיי התחבורה תרמו לכך.

לא מזמן גיליתי פתק שמנהל בית הספר כתב לאמא שלי " גברת פינגר את חייבת שתי

לירות".

מוסדות בריאות במעברה: אני זוכר שהייתה אחות. כנראה הגיע גם רופא. היה רופא

שיניים אני זוכר שעקר לי שן בלי הרדמה. אמר לי "אתה בחור חזק" הייתי ילד בן 12

בערך. זוכר שפעם לקחו אותי לרופא פרטי שהכירו בעיר חיפה.

שלוש נקודות עיקריות שאתה זוכר מתקופת המעברה:

לפחות בשנים הראשונות היו שנים מאוד קשות מבחינה פיזית- המגורים ומבחינה

תזונתית לכולם. בתום המלחמה וגם כשהגענו לארץ אמא שלי והדודה היו צמות פעמיים

בשבוע – שני וחמישי. תקופה מסוימת אני ייחסתי את זה לקטע הדתי ולקח לי הרבה

שנים עד שהבנתי שהן חסכו אוכל מפיהן למעני.

לגבי הניסיון לשלוח אותי למוסד בכפר הרואה- אחרי שאמי ודודתי הצילו אותי במלחמה

במחנות בטרנסניסטריה, לשלוח אותי למוסד זה היה בשבילן משהו טראומטי מאוד ולכן

כשרק יכלו החזירו אותי אליהן למעברה.

כעולה חדש קשיי השפה זכורים לי כקשיים משמעותיים.

אני חושב שכור ההיתוך היה דבר נכון וחבל שלא המשיך עוד דור.

קיבלנו את הסיטואציה של המעברה בהבנה. הבנו שזה המיטב שהמדינה יכלה לעשות
באותו זמן.

תמונה מתעודת המעבר שקיבלנו עם צאתנו מרומניה

אלבום שעשיתי במעברה ובו שמרתי את התמונות

אמי ואני בבית העולים בפרדס חנה

אורחת מדרום אמריקה באה לביקור במעברה

(מימין לשמאל : הדודה חיה, האורחת גב' אטיה מליכסון, אמי גולדה ואנכי)

אמי ואני במעברת דויד ליד חיפה

סיום שנת הלימודים בבית הספר במעברת דויד – כל בית הספר

(אני מצד ימין שוכב ומחזיק בכדור הילד השני המחזיק בכדור הוא שמואל – סולי פיי)

הכיתה שלי עם המורה בנימין זאבי. תמונת מחזור עם סיום שנת הלימודים

(אני מצד שמאל ליד המורה)

אני וחברי אברהם נכליס ליד סניף בני עקיבא במעברת דויד

בניית סוכה בסניף בני עקיבא במעברת דויד

חברי סניף בני עקיבא במעברת דויד והמדריכים
(משמאל המדריך אבשלום סורצקי ולידו אנכי)

בר מצווה . ברקע " אולם האירועים "

אני בנעורי במעברת דויד

בני המשפחה מימין לשמאל: אני, אמי, דודי אברהם דוד סלומון ודודתי חיה

התיעוד ההיסטורי הנדיר שהתגלה אחרי עשר

הסרטון האבוד מתקופת העלייה

עולים מרומניה מגיעים באוניה לנמל חיפה ומתקבלים בחום, תמונות ממחנות העלייה בעתלית ובלוד וצילומים של חיפה ושל רחוב אלנבי בתל-אביב • סרטון בצבע שצולם בשנת 1951 והתגלה במקרה בארכיון הג'וינט בירושלים מעורר התרגשות • "הוא אמנם אילם, אבל מספק תיעוד על מה שהתרחש מתחת למכסה המנוע של המדינה"

למים בו כמה וכמה אידועים מאותה תקופה ובמרכזם האוניה "טרנסילבניה" מגיעה לחופי חיפה כשעל סיפונה עולים חדשים מרומניה. חברי הג'וינט והמגבית מתועדים כשהם מקבלים את פניהם, ולאחר מכן הם מסיירים במחנות העולים בעתלית ובמחנה "ישראל" הסמוך ללוד כדי לבחון את התנאים - ומתקבלים בחמימות על ידי תושביהם. כן מתעד הסרטון ביקור של המשלחת בשני מידים שהקים הג'וינט: כפר מלב"ן בעין שמר לקליטת עולים קשישים וכפר אוריאל לקליטת עולים עיוורים, וכן צילומים של רחוב אלנבי בתל-אביב ושל חיפה. אורי קראוסה, היסטוריון ואחראי על שירות

צד ניתן לסייע. הסרטון נשכח ומאז שכב על המדפים בארכיון הג'וינט מבלי שאיש היה מודע לקיומו. הוא מעשיר את התיעוד שקיים עד כה על תקופת העלייה. מצור

מחנה העלייה ליד לוד

איתמר אייכנר

הפתעה היסטורית: סרטון נדיר משנת 1951 התגלה במקרה בארכיון הג'וינט, וכעת הוא מופץ לצפייה במלאת 108 שנה להקמת הארגון. באופן מפתיע - הסרטון גם באיכות גבוהה וגם בצבע. בריקה העלתה שהוא צולם על ידי מנכ"ל הג'וינט באותה תקופה משה לוויט, במצלמה ביתית. לוויט צילם אותו כאשר ביקר בישראל עם משלחת של בכירים מהג'וינט ומהמגבית היהודית המאוחדת, במטרה לעמוד על מצב קליטת העלייה ולראות כי

דת שנים – ויוצג לציבור הרחב

אוניית העולים "טנרסילבניה" בנמל חיפה | צילומים מהסרטון

עיים בו המון דברים".
על המשלחת סיפר: "מטרת ביקורם הייתה לבחון
כמו עיניהם את המצב במדינה הצעירה, לראות מה
צריך, להיפגש עם ראשי המדינה ועם העולים. מה-
סיבה הזו הסרטון כה מיוחד וחשוב. הוא נותן לנו את
נקודת המבט של מי שבא לראות מה מתרחש מתחת
ל'מכסה המנוע' של המדינה".
מנהלת ארכיון הג'וינט בירושלים ד"ר ענת קור-
טנר: "בארכיון הארגון קיים תיעוד של פעילויות
הג'וינט בעולם, במבצעי הצלה של יהודים ובעזרה
לקהילות". את חומרי הארכיון שכבר עברו דיגיטציה
ניתן למצוא באתר הארכיון archives.jdc.org.

המחקר של הארכיון: "הארגון קיבל מענק לעשות
עוֹתק דיגיטלי של סרטים שנמצאים בארכיון ועד
עכשיו שכבו על המדף. התבקשתי לעשות תחקיר
על שני סרטים שצולמו בישראל שמלבד שם הצלם
והתקופה לא היה מידע לגביהם. קיבלתי את הקובץ
למחשב ואני זוכר את השוק שקיבלתי כשפתחתי את
הסרטון – סרט בצבע שצולם על-ידי מנכ"ל הג'וינט.
רוב הסרטים מראשית ימי המדינה שראיתי עד כה
היו בשחור-לבן. הסרט הוא הצצה לנקודת מבט
אישית, לא ערוכה, של בעל תפקיד בכיר שפועל
מאחורי הקלעים באתגרים הכי גדולים של המדינה
החדשה. הסרט אמנם אילם, אבל בין השורות שומ-